

FESTIVAL VAN VLAANDEREN MECHELEN PRESENTEERT

LUNALIA

DO 25.04 – 20:15

Czech Dreams

Pavel Haas Quartet

100% Tsjechië

LOCATIE

Sint-Pieter-en-Paulkerk

BEZETTING

Veronika Jarůšková *viool*

Marek Zwiebel *viool*

Šimon Truszka *altviool*

Peter Jarůšek *cello*

Dit concert is gerealiseerd met steun van Czech dreams.

Programma

Bedřich Smetana

Strijkkwartet nr. 1

'Uit mijn leven'

Leoš Janáček

Strijkkwartet nr. 2

'Intieme brieven'

Josef Suk

Meditatie op het Tsjechische koraal 'Sint-Wenceslas'

Inleiding

Tussen de lijnen

'Uit mijn leven' gaf Bedřich Smetana als ondertitel mee aan zijn Eerste Strijkkwartet. Laat de samenhang tussen het leven van een componist en diens werk nu net onderwerp zijn van grote meningsverschillen. Er zijn boeken vol geschreven met analyses van klassieke werken die vertrekken van het idee dat er een hecht en aanwijsbaar verband bestaat tussen de biografie van componisten en de muziek die ze geschreven hebben. Denk maar aan de Vijfde Symfonie van Ludwig van Beethoven, met haar terugkerende motiefje van vier noten. Dat zou volgens een wijdverbreide legende het noodlot verbeelden dat aan de deur komt kloppen. Sommige van die analyses gaan zo ver dat de muziek wel een veredelde dagboeknotitie lijkt. Daar tegenover staat een benadering van muziek en muziekgeschiedenis vanuit een muzikale logica. Muziek wordt hier in de eerste plaats gezien als het resultaat van een artistiek proces waarin componisten bestaande muzikale talen, vormen en genres leren kennen, de mogelijkheden ervan exploreren en een eigen schrijfwijze ontwikkelen. Muziek kan daarbij uiteraard geschreven worden in functie van een specifieke tekst, een bepaalde gelegenheid of een inhoudelijk thema, maar biografische elementen spelen een veel beperktere rol. Muziek kan ook gerust 'nergens over gaan' – zélf s de Vijfde Symfonie van Beethoven.

Zoals wel vaker het geval is, ligt de waarheid waarschijnlijk in het midden en is er niet één benadering die voor alle muziek van elke componist opgaat. Het blijft niettemin een vraag die veel muzik liefhebbers (en musicologen) bezighoudt: wat moet je als luisteraar weten over een muziekstuk en zijn maker?

Bedřich Smetana (1824 – 1884) staat te boek als de vader van de Tsjechische muziek. Dat heeft onder meer te maken met de sterke mate waarin zijn muziek beïnvloed is door de nationalistische wind die in die tijd door Bohemen en omstreken waaide. Het huidige Tsjechië maakte op dat ogenblik deel uit van het grote Keizerrijk Oostenrijk en kende, net als verschillende andere regio's, een streven naar een grotere autonomie. (Pas na de Eerste Wereldoorlog viel dat rijk uiteen en werd de regio onderdeel van Tsjecho-Slowakije.) Het overgrote deel van Smetana's muziek heeft bovendien een uitgesproken beschrijvend karakter, met de geschiedenis, de legendes, de muziek en het landschap van Bohemen als terugkerende thema's. In het midden van de negentiende eeuw waren dat soort programmatie sche muziekstukken geen uitzondering. Tal van componisten schreven zogeheten 'symfonische gedichten', orkestwerken die uitdrukkelijk gecomponeerd zijn als muzikale verbeelding van bijvoorbeeld een literair of historisch verhaal. Hoe de persoonlijke stijl en het programmatie sche karakter van Smetana's muziek in elkaar grijpen, is heel duidelijke

lijk te horen in *Má vlast* – ‘mijn vaderland’ – een cyclus van zes symfonische gedichten en zonder twijfel het bekendste werk van de componist. *Má vlast* is opgevat als een muzikaal portret van zijn geboortestreek: de zes werken evoceren verschillende bijzondere plaatsen en landschappen, waaronder een historisch fort, de Boheemse bossen en natuurlijk de Moldau.

Met de ondertitel ‘Uit mijn leven’ laat Smetana er geen misverstand over bestaan dat zijn Eerste Strijkkwartet een programmatisch karakter heeft. Dat hij de muziek expliciet verbindt met zijn eigen levensloop – als een soort muzikale memoire, zeg maar – was op dat ogenblik tamelijk uniek. Zijn voorbeeld zou evenwel veel navolging krijgen. Smetana schreef dit strijkkwartet in 1876, twee jaar nadat zijn gezondheid rond zijn vijftigste fel achteruit was beginnen gaan en hij in enkele maanden tijd zijn gehoor had verloren. In een brief aan een vriend zette hij het opzet van het werk uiteen als een terugblik op vier grote fases of aspecten van zijn leven. Het eerste deel, *Allegro vivo appassionato*, schildert een romantisch beeld van de jonge, rusteloze componist. Dat karakter komt erg mooi uit de verf in de altvioolsolo waarmee dit deel opent. (Die partij werd bij de eerste, private uitvoering van het Eerste Strijkkwartet overigens gespeeld door die andere held van de Tsjechische muziek, Antonín Dvořák.) In het tweede deel treedt Smetana’s voorliefde voor dans op de voorgrond, in de vorm van een polka (*Allegro moderato à la Polka*). Het gebruik van elementen uit volksmuziek onderlijnt hier tegelijk het nationalistische aspect van zijn muzikale taal. Het trage derde deel (*Largo sostenuto*) is gewijd aan de liefde. Het vrij plotse verlies van zijn gehoor vormt het vertrekpunt van het laatste deel (*Vivace*). Dit deel valt uiteen in twee sterk contrasterende helften waartussen Smetana een opvallende dramatische breuk componeert. Niet zonder gevoel voor humor verwerkt de componist op dat punt een lang aangehouden hoge mi in de eerstevioolpartij, waarmee hij verwijst naar de oorsuizingen die zijn volledige doofheid voorafgingen.

Met zijn heldere titels en herkenbare biografische insteken geeft Bedřich Smetana de luisteraar een ongewoon ruime inkijk in zijn inspiraties en drijfveren. Het zijn duidelijke sleutels, die ook een hedendaags publiek houvast bieden. Tegelijk laten ze zien dat we als luisteraars vaak in het duister tasten. Met name culturele referenties zijn tijd- en plaatsgebonden. Onvermijdelijk luisteren we vandaag vanuit een andere kennis en andere achtergronden dan het publiek van 150 jaar geleden. Meditatie op het Tsjechische koraal ‘Sint-Wenceslas’ van **Josef Suk** (1874 – 1935) is zo’n stuk dat voor het toenmalige publiek een lading had die het voor ons hier en nu niet heeft. Achter de onschuldige ogende titel en kalme melodie gaat namelijk een stevig statement schuil. Josef Suk was de tweede violist van het Bohemian Quartet, een strijkkwartet dat zich toelegde op muziek van Tsjechische componisten en omstreeks 1900 naam maakte doorheen Europa. In 1914 werd de verplichting ingevoerd om bij het begin van elk concert het (toenmalige) Oostenrijkse volkslied te spelen.

Suk liet het daar echter niet bij en componeerde zijn Meditatie op het Tsjechische koraal 'Sint-Wenceslas' als antwoord op die verplichting. Het Sint-Wenceslaskoraal waarop het werk gebaseerd is, is één van de oudste bekende Tsjechische gezangen. Het is een gebed aan de Tsjechische patroonheilige Sint-Wenceslas (in de tiende eeuw prins van Bohemen) voor het welzijn van zijn volk. Vanaf de eerste maten is de melodie van het koraal herkenbaar in de muziek van Suk, en de plechtige sfeer ervan blijft tot het einde doorklinken.

Eén van de partituren die later op de pupiter van Josef Suk en zijn medemuzikanten belandde, was het Tweede Strijkkwartet van **Leoš Janáček** (1854-1928). Net als Bedřich Smetana en Josef Suk geldt Janáček als een prominent verdediger van de Tsjechische taal en cultuur. Zo bestudeerde hij de Moravische volksmuziek en folklore, en ontwikkelde hij in zijn opera's een schrijfwijze voor de zanglijnen die aansloot op de eigenheden van het Tsjechisch. Het gebruik van elementen uit de Moravische volksmuziek loopt als een rode draad door zijn oeuvre. Zijn muzikale taal staat verder met één voet in de romantiek van de negentiende eeuw en met de andere stevig in de twintigste eeuw. Zeker in de laatste decennia van zijn leven zoekt Janáček graag uitdagende harmonieën, grote contrasten en verrassende wendingen op.

Leoš Janáček componeerde zijn Tweede Strijkkwartet in 1928, kort voor zijn dood, en gaf het de ondertitel 'Intieme brieven'. Het is een diep emotioneel geladen compositie met een buitengewone expressiviteit. In de uitersten lijkt het soms alsof de musici buiten het bereik van hun instrumenten willen breken. Janáček schreef de muziek als een weerspiegeling van zijn liefde voor en briefwisseling met Kamila Stösslová, die hij elf jaar eerder had leren kennen. De precieze aard van hun relatie blijft voer voor speculatie, maar vast staat dat Janáček zich door haar liet inspireren voor tal van composities. Ze wisselden ook honderden brieven uit, en het is die intense correspondentie waaraan het Tweede Strijkkwartet zijn ondertitel ontleent.

Janáček maakte nooit een geheim van het verhaal achter zijn Tweede Strijkkwartet, noch van zijn gevoelens voor Stösslová. Toch is de muziek geen open boek. Hoe expressief het werk ook is, het is niet vertaalbaar naar weetjes of anekdotes. In die zin doet de petite histoire er voor de luisteraar misschien zelfs helemaal niet toe, en kan de muziek vele mogelijke liefdes verbeelden. Niettemin is het een mooie gedachte dat er temidden die duizenden noten misschien enkele motiefjes verscholen zitten die slechts tussen één paar oren een brede glimlach tevoorschijn konden toveren.

Rebecca Diependaele

Biografie

Pavel Haas Quartet

Het Pavel Haas Quartet staat wereldwijd bekend om zijn rijke klankkleur, aanstekelijke passie en intuïtieve verstandhouding. Het kwartet treedt op in 's werelds meest prestigieuze concertzalen en won vijf Gramophone Awards en tal van andere prijzen voor hun opnames. Het kwartet is dan ook een gevestigde waarde als een van 's werelds meest vooraanstaande kamermuziekensembles.

Het kwartet treedt op in grote zalen als Wigmore Hall in Londen, Philharmonie en Konzerthaus in Berlijn, Musikverein in Wenen, Elbphilharmonie in Hamburg, Concertgebouw en Muziekgebouw in Amsterdam, BOZAR in Brussel, etc. Ter viering van hun 20-jarig bestaan stond het kwartet op de cover van de juni 2022 editie van The Strad en stonden ze in dezelfde maand met een groot interview in BBC Music Magazine. Ze werden zelfs opgenomen in de top 10 beste strijkkwartetensembles allertijden door de BBC.

In het seizoen 23/24 keert het kwartet terug naar de Wigmore Hall voor vier concerten. Ook op het programma: Rudolfinum Praag, Teatro La Fenice, Liverpool Philharmonic Hall, Göteborgs Konserthus, National Concert Hall in Dublin, Muziekgebouw in Amsterdam, Philharmonie Luxemburg. Verder weg toerde het kwartet in maart 2024 door de Verenigde Staten en in mei 2024 staat Azië op de planning.

Sinds september 2022 is het Pavel Haas Quartet Artist-in-Residence bij het Dvořák Prague Festival waar het de kamermuziekconcerten samenstelt, alle Dvořák strijkkwartetten en kamermuziekwerken programmeert gedurende drie seizoenen.

Het Kwartet ontving hun vijf Gramophone Awards voor hun opnames van Dvořák, Smetana, Schubert, Janáček en Haas, evenals Dvořáks Strijkkwartetten nr. 12 'American' en nr. 13, waarvoor ze in 2011 de meest begeerde prijs kregen, Gramophone Recording of the Year.

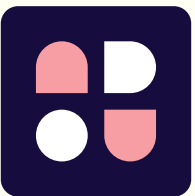
Het kwartet is gevestigd in Praag en studeerde bij wijlen Milan Škampa, de legendarische altviolist van het Smetana Kwartet. Ze ontlenen hun naam aan de Tsjechisch-Joodse componist Pavel Haas (1899-1944), die in 1941 gevangen werd gezet in Theresienstadt en drie jaar later tragisch stierf in Auschwitz. Zijn nalatenschap omvat drie prachtige strijkkwartetten.

Sint-Pieter-en-Paulkerk

Deze mooie, harmonische barokkerk wordt oorspronkelijk door de jezuiten gewijd aan Sint-Ignatius en Sint-Franciscus-Xaverius. Na de opheffing van de jezuitenorde vraagt de parochie van Sint-Pieter-en-Paul of ze er haar parochiekerk van mag maken, want de eigen kerk is erg bouwvallig. De overdracht vindt plaats en officieel is de naam van de kerk sindsdien 'Sint-Petrus en Sint-Paulus op visitatie bij de Heiligen Sint-Ignatius en Sint-Franciscus-Xaverius'. Verkort spreek je over Sint-Petrus-en-Pauluskerk of – in het Nederlands – Sint-Pieter-en-Paulkerk. Het interieur is rijk versierd. De preekstoel symboliseert de missionering in de vier werelddelen door de Heilige Franciscus-Xaverius. Oceanië is in die tijd (eind zestiende eeuw) nog niet tot vijfde continent benoemd. Kijk hoe Europa is voorgesteld, met de hoorn des overvloeds en de wijsheid in het boek. De veertien ingebouwde biechtstoelen zijn een fijn staaltje van de Mechelse houtsnijkunst. Volgens de legende telde de kerk zo veel biechtstoelen, omdat ze vlak bij de Veemarkt lag en er bij het verkopen van vee volop werd gelogen en bedrogen. De echte reden? De Sint-Pieter-en-Paulkerk was oorspronkelijk een pelgrimskerk en er waren veel relieken te vinden. Als je die wilde aanraken, moest je vrij van zonden zijn. Vandaar dus het grote aantal biechtstoelen.

(bron: Toerisme Mechelen)

HAAL MEER UIT DE VERPLICHTE E-FACTURATIE

E-facturatie is vanaf 2026 verplicht voor Belgische bedrijven. Los van de praktische besloemeringen brengt die wetgeving ook opportuniteiten mee. Arco begeleidt ondernemers niet alleen bij een soepele overstap, maar maakt het mogelijk te connecteren met de indirect-taxoplossingen van Deloitte.

WAT IS E-FACTURATIE?

E-facturatie is het elektronisch verzenden en ontvangen van facturen in een gestandaardiseerd formaat. E-facturen zijn dus geen digitale facturen (Pdf's, Word- of Excelbestanden), maar wel gestructureerde XML-bestanden die voldoen aan Europese normen. Het grote voordeel is dat je ze razendsnel, foutloos en zonder menselijke tussenkomst kan verwerken.

**BOEK JE
AFSPRAAK HIER**

Oscar Van Kasbeekstraat 1 - 2800 Mechelen
T 015 28 90 30 M info@arco.be W arco.be

PARKEER BIJ INDIGO

INDIGOneo

DE PARKEERAPP VOOR DE STAD

IN ONZE PARKINGS

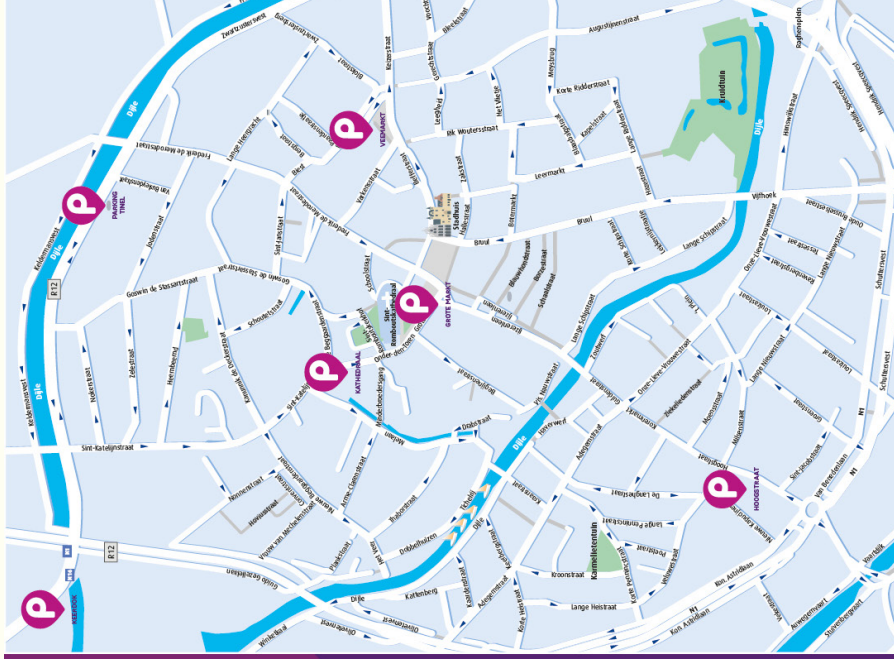
NEEM NOOIT MEER EEN TICKET

ONTDEK ONZE ABONNEMENTSFORMULES

RESERVEER JE PARKEERPLAATS

indigoneo.be

EXPERIMENT/INNOVATIE
KUNST/THEATER/JAZZ/ACT
KLASSIEKE MUZIEK/POEZIE
DESIGN/FOTOGRAFIE/DANS
OUDE MUZIEK/LITERATUUR
OPERA/ARCHITECTUUR/
FILOSOFIE/FILMMUZIEK/
GESCHIEDENIS/ERFGOED/GES
HEDENDAAGSE MUZIEK/FEST
POLITIEK/ECONOMIE/WORL
PERFORMANCE/SOCIOLOG
CHANSON/SOUNDSC

Klara. Blijf verwonderd.

COLOFON

ORGANISATIE

Dr. Jelle Dierickx
directeur
Michaela Defever
marketing & PR
Iris Teunissen
communicatie ad interim
Lieve Depuydt
productie

PROGRAMMABOEK

Jelle Dierickx
Lieve Depuydt
Iris Teunissen

RAAD VAN BESTUUR

Marc De Geyter
Kris Vreys
Greet De Clerck
Liana Davtyan
François Mylle
Annemarie Peeters
Jerry Aerts
Annick Schramme
Björn Siffer

ALGEMENE VERGADERING

Michel Vanholder (voorzitter), Rogier Chorus, Heidi De Nijn, Frank Nobels, Tom Van den Eynde, Bart De Nijn, Nicole Van Dessel, Bart Van Reyn, Ludo Kools

GRAFISCH ONTWERP EN CAMPAGNEBEELDEN

www.emilielauwers.be

WETTELIJK DEPOT: D/2016/0180/37

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt worden zonder voorafgaandelijke schriftelijke toestemming van de uitgever. Programma onder voorbehoud van wijzigingen. Het is niet toegelaten beeld- of geluidsopnamen te maken tijdens de concerten zonder expliciete toelating van de directie van het Festival van Vlaanderen Mechelen/Kempen.

CONTACT

Festival van Vlaanderen Mechelen

Onder-den-Toren 12, 2800 Mechelen
T +32 (0)15 20 49 82
mechelen@festival.be

www.lunalia.be

SUBSIDIENTEN

PARTNERS

SPONSORS

EUROPEAN FESTIVAL ASSOCIATION

Het Festival van Vlaanderen Mechelen maakt deel uit van de koepel Festival van Vlaanderen en is lid van de European Festival Association en de International Society for Contemporary Music.

